

ELŐSZÓ

A BŐVÍTETT KIADÁSHOZ

A tudományos kutatások időről időre minden téren felszínre hozhatnak olyan újabb tényeket, amelyeknek fényében akár csak tíz-húsz évvel ezelőtt újdonságnak számított könyveket – hát még az ötven-száz esztendőre visszatekintő műveket – immár kegyelettel bár: a tudománytörténet könyvészetébe lehet utalni mint a maguk idejében érdemesen figyelmet keltett, ám szemlélet, módszer és forrásanyag tekintetében azóta elavult vagy túlhaladott teljesítményeket.

Szakemberek egybehangzó véleménye szerint ez a most újrakiadásra elővett könyv egyáltalán nem tartozik a kutatás túlhaladott pászsmájába; ezért is tartotta érdemesnek a Kiadó, hogy e könyv-ritkaságnak számító gyűjteményes kötetet kiemelje a méltánytalan feledés homályából és napfényre segítse; ezért is tudja ajánlani mind a szakképzett, mind a múltunk iránt érdeklődő olvasóknak mint mindenképpen figyelemre méltó történelmi írásemléket.

Tudománytalan és történelmietlen megközelítési móddal lehetne tehát ilyen szintű tudományos gyűjteményt sommásan az adott korszak pusztán politikai körülményeihez kapcsolni vagy kötni, mivelhogy – úgymond – e megnyilvánulás a maga jellegével idejét múlta.

Többször hallott-olvasott vélekedésekkel szemben szükségesnek tartjuk külön hangsúlyozni ama nézetünket, hogy az *Erdély és népei* címmel kiadott művet illetően a korszak politikai fordulata, viszonya nem ok, hanem alkalmas körülmény volt mind az előadás-sorozat megtartására – a kötet anyaga ebből állt össze –, mind a gyűjtemény kiadására. Tudományos igény megnyilatkozása volt tehát a momentum, amikor az erdélyiek hasonrangúak közti megjelenése tudományosságuk méltó elismerését jelentette, s azt szemlélteti ma is számunkra. (Vajon kell-é... s mégis: a

fiatalabb olvasók számára szükséges „annyit” pontosítanunk: aztán eltelik röpke ötven esztendő, s az erdélyiek majd csak 1990-től kezdődően találkozhatnak újra hasonló közegben...)

Jobbadán éppen az alkalmas körülménynek köszönhető, hogy az elhangzott előadásokban, kiadott dolgozatokban a korabeli magyar tudományosság lényege jelentkezik a történelmi valóság elemzésében, mégpedig olyan szinten, hogy az dicséretére válhatik bármely tudományos kutatónak – akár manapság is.

Mondhatni: az előadók, szerzők külön-külön és együttesen felvázolták a korabeli kutatás állását, másrészt pedig az adott kép további árnyalásához vezető jövőbeli kutatás remélt fejlődésvonalait.

Árnyalást mondunk – s ez azt jelenti önmagában is, hogy a tárgyalt dolgokban nem lehet gyökeresen eltérőt állítani a szerzők által feltárt és idézett források és tények mellőzése nélkül, mert azok önmagukban őrzik érvényüket, s komolyan cáfolni őket nem lehet, tudományos igényű értelmezésüket pedig elvetni nem, hanem csak esetleg kiforgatni lehet. (Amint hogy annyiszor tapasztaltuk is ezt.)

A tudományos kutatás persze nem állott meg az 1941-ig elért eredményeknél, s nehéz körülmények közt is tovább fejlődött. Jelen dolgunkra azonban jellemzőnek mondható, hogy a kötet tisztos szerzőinek sorából ma még élő két történettudósunk kétféleképpen viszonyult az újrakiadás gondolatához:

Györffy György változatlanul hagyta tanulmányának alapszövegét, s csak az újabb kutatás során felbukkant források és az azóta bővült szakirodalom jegyzékét fűzte hozzá.

Jakó Zsigmond viszont dolgozata továbbfejlesztett változatának (*Újkori román települések Erdélyben és a Partiumban*; Magyarok és románok, I. kötet, 1943) újrakiadásához sem adta hozzájárulását, azzal az indoklással, hogy az újraközlés újabb ötven esztendőre akasztja meg a tárgykör elmélyültebb tudományos kutatását.

Ezúton külön is köszönjük *Györffy György* akadémikusnak a szerkesztéshez és újrakiadáshoz adott tanácsait.

Budapest, 1999. július

Vistai András János

ELŐSZÓ

A Magyarságtudományi Intézet szokásos tavaszi előadás-sorozatának tárgyául az idén Erdély településtörténetét és népeinek művelődési érintkezését választotta. Döntése magától értetődően alakult. A keleti országrészek visszatérével a figyelem „a bérces haza” múltja felé fordult, ugyanakkor azonban az is nyilvánvalóvá lett, hogy érdeklődésünk iránya más, mint az előző generációé. Az „aranykor” regényes küzdelmei, a fejedelmek és pártok viszályai helyett a mai ember inkább arra kíváncsi, hogy a magyar nép Erdély földjét miként tette otthonává, generációk munkájával mint teremtett rajta szántókat és gyümölcsösöket, falvakat és városokat, biztos alapot ezernyi ezer család megélhetéséhez; de arra is, hogy a szászok és a románok hogyan lettek az úttörő magyar nép társai, s vele milyen művelődési kapcsolataik szövődtek.

Ezek a megfontolások határoztak a tárgy kijelölésénél, karöltve a tudományos kutatás hagyományaival, amelyek azt kívánták, hogy Erdélyen – szemben a román felfogással – a hét vármegyét, valamint a székelyek és szászok földjét értsük.

Ha az olvasó nem minden kérdésre talál feleletet a kötetben, ne az előadók, kitűnő szakembereink buzgalmát okolja, hanem a tudományos előmunkálatok hiányát. Egy-két évtized múlva, ha az Erdélyi Tudományos Intézet biztató ígéretekkel megindult tevékenysége megtermi gyümölcseit, kétségtelenül részletesebb és pontosabb kép rajzolható majd meg. Addig a szíves érdeklődő fogadja el vezetőjéül a Magyarságtudományi Intézet igazgatótanácsától felkért előadókat.

Budapest, 1941. december

Mályusz Elemér